

HAUTAJAISET ILMAN TILATTUA MUISTOPUHUJAA

RISTO PUUMALAINEN

Tuhansia uskontokuntaan kuulumattomia vainajia siunataan haudataan kirkollisesti joka vuosi. Se on vastoin hautaustoimilakia, jonka mukaan vainajan katsomusta pitää kunnioittaa. Syitä lain rikkomiseen on varmaan monia, mutta yksi syy lienee tiedon puute. Ihmiset eivät tiedä, että uskonnoton hautajaiset voidaan pitää myös ilman puheita ja ulkopuolisten apua. Sen takia on voitu päätyä papin ja seurakunnan palveluihin.

Toki hautajaiset voivat tuntua arvokkaammilta, jos vainajasta kirjoitetaan muistopuhe ja sen lukee saattojoukon ulkopuolinen puhuja. Ikävä kyllä kaikki eivät tiedä uskonnottonia hautajaispalveluita tarjoavasta Pro-Seremonioista. Lisäksi heidän puhujiaan on toistaiseksi niin vähän, että heitä ei riitä kaikkiin uskonnottomien hautajaisiin.

Toimin Keski-Suomen vapaa-ajattelijoiden hautausmaan hoitajana, yhteyshenkilönä, haudankaivajana ja opastajana. Siinä tehtävässä minulle on kertynyt monta kokemusta hautajaisista, joissa ei ole ollut ulkopuolista puhujaa. Kaikki vainajat on silti haudattu, jokainen yksilöllisin menoin.

Uskonnottomat hyvästit

Ennen hautausmaallemme tuloa vainaja on saatettu krematorioon joko pelkäänsä hautaustoimiston puolesta tai mukana on ollut pieni joukko vainajan läheisimpiä. Varsinaista saattotilaisuutta arkun äärellä ei ole järjestetty.

Saattoväen määrä on vaihdellut muutamasta henkilöstä kahteenkymmeneen. Saattoväki on kokoontunut hautausmaamme parkkipaikalle, josta on siirrytty opastuksellani hauta- tai sirottelupaikalle. Uurnan kantaja on kävellyt perässäni, saattojoukon ensimmäisenä. Uurnan on laskenut hautaan

useimmiten joku saattoväestä, joskus minä. Usein jotkut omaisista ovat halunneet lapioida uurnahaudan umpeen, toisinaan minä olen tehnyt sen. Sama tilanne on ollut myös sirotteluhautauksissa. Joskus tuhkan on sirotellut yksi tai useampi omainen, toisinaan minä.

Sen jälkeen omaiset ovat laskeneet kukkia haudalle tai sirottelupaikalle ja jotkut ovat sanoneet jotain vainajasta. Viimeisenä on sytytetty hautakynntilä tai kynntilöitä ja otettu valokuvia. Hautaamisen jälkeen saattoväki on monesti siirtynyt jonnekin muistelemaan vainajaa, kahvittelemaan tai ruokailemaan. Joskus muistotilaisuus on pidetty myöhemmin.

Kysyin toistenkin kokemuksia vastaavasta tilanteesta. Kirjoitin Vapaa-ajattelijoiden liitto – avoin Facebook-ryhmään: ”Etsin haastateltavaksi uskontokuntiin kuulumattomia ihmisiä, jotka ovat olleet uskonnottomissa hautajaisissa, missä ei ollut paikalla erillistä muistopuheen pitäjää. Miten sellaiset hautajaiset järjestettiin?” Sain neljä vastausta. Nekin vahvistavat, että uskonnottomat hautajaiset voi järjestää ilman ulkopuolista muistopuhujaa. Seuraavassa vastauksien tiivistelmät:

”Spontaani toiminta sopi hyvin”

”Olen ollut kaksissa, eli tätini ja serkkuni hautajaisissa, joissa ei pappia tai erillistä juhlapuhujaa ollut paikalla. Paikkakunta oli Lohja, tapahtumavuodet 2017 ja 2018. Paikalla oli parikymmentä henkeä tädin hautajaisissa ja serkun viitisenkymmentä.

Molemmissa kokoonnuimme hautauskappelin eteen ja kävelimme saattueena haudan luokse, aluksi minä kannoin tädin uurnaa, sitten hänen poikansa ja lopuksi tädin mies. Haudalla tädin mies ja poika laskivat uurnan hautaan ja peittelivät sen lapiolla vuoron perään. Tämän jälkeen tädin mies kehotti niitä, joilla oli kukkalaite tai kynntilä, käymään vuoron perään laskemassa sen haudalle. Jotkut sanoi-

vat jotain, mutta suurin osa oli hiljaa, nyökkäsi kääntyessään tädin miehelle ja pojalle ja käveli kauemmas.

Kun kaikki kukat ja kynntilät oli aseteltu, pidettiin pieni hiljainen hetki ja sen jälkeen tädin mies pyysi kaikkia muistotilaisuuteen, jota varten oli vuokrattu pienehkö juhlatila. Siellä luettiin adresseja ja kerrottiin spontaanisti muistoja vainajasta.

Puoli vuotta myöhemmin sama toistui edellä mainitun tädin pojan, eli serkkuni hautajaisissa sillä erolla, että muistotilaisuus oli serkun kantakapakkassa, joka oli varattu kokonaisuudessaan tilaisuutta varten.

Tilaisuudet olivat kauniita ja tunnelmallisia. Kummankin onnistumisessa oli tärkeää se, että tädin miehellä oli ns. langat käsissään. Tälle saattovälle tämän kaltainen spontaani toiminta ainakin sopi hyvin.”

”Teimme tilaisuudesta näköisemme”

”Isäni haudattiin Ouluun viime joulukuussa. Meitä lähisukulaisia oli paikalla noin 25 henkilöä. Meillä olisi ollut mahdollisuus ottaa lisämaksua vastaan esiintyjä, jota emme siskoni kanssa ottaneet. Meille tuli silti pienenä yllätyksenä, ettei ketään olisi ohjaamassa tilaisuutta tai puhumassa paikan päällä. Koska minulla on esiintymiskokemusta, otin tilanteen haltuun ja teimme tilaisuudesta näköisemme.

Isän arkku oli hautausmaan kappelin etuosassa. Pidin tilaisuuden alussa puheen, jossa toivotin vieraat tervetulleeksi. Muistelin isää ja hänen elämäänsä noin kymmenen minuutin verran: missä hän asui, millaisista asioista hän piti sekä millaisia vaikutteita itse olin saanut häneltä elämäni. Tämän jälkeen vuorollamme laskimme kukkalaitteet arkun viereen ja lausuimme muutaman muistosanan. Sitten sana oli vapaa ja saimme aikaiseksi kiitettävästi muisteloita isästä.

Saattotilaisuudessa kunnioitettiin vainajaa positiivisilla kertomuksil-

la, tavanomaiset virret ja rukoukset puuttuivat. Tilaisuus kesti noin 45 minuuttia, jonka jälkeen siirryimme lounasravintolaan aterioimaan ja kahvittelemaan. Myöhemmin isän urna laskettiin perhehautaamaan muutaman läheisen läsnä ollessa ilman virallisia puheita.”

”Kaikille jäi kiva mieli”

”Miesystäväni kuoli syksyllä. Hänen lapsensa hakivat puisen urnan hautausmaasta. Tapasimme Tampereella Hatanpään arboretumissa, niemen kärjessä. Siellä on kaupungin määrittelemä vainajien tuhkansirotteluapaikka. Urna sylissä tytär piti pienen muistopuheen ja sen jälkeen hän laski tuhkat Pyhäjärveen. Heitimme kukkia järveen ja toivotimme hyvää matkaa.

Muistotilaisuus pidettiin arboretumin kahviossa. Meitä oli pieni porukka, noin kymmenen henkilöä. Jokainen kertoi vainajasta hauskoja tarinoita, minä pidin pienen muistopuheen.

Taustalla soi musiikkia. Tilaisuus oli vainajan toiveiden mukaan iloinen ja rento.

Pöydällä oli kynttilä ja hauska kuva vainajasta. Tytär oli laittanut esille myös joitain vanhoja valokuvia mm. isästään ja äidistään tanssimassa häävalssia. Näistä hautajaisista jäi kaikille kiva mieli, ei mitään synkkiä virsiä ja taivaspuheita, vaan lämpimiä ja hauskoja juttuja vainajasta musiikin soidessa taustalla.”

”Diaesitys ja muistelua”

”Vuonna 2024 syksyllä isäni tuhkat siroteltiin Kymijokeen Heinolassa, kaupungin määrittelemään paikkaan. Meitä oli paikalla kymmenkunta ihmistä. Ravintolan kabinetissa pidetyssä muistotilaisuudessa oli paikalla kolmisenkymmentä henkeä. Isän kuva oli pöydällä ja vieressä kukkia. Isän veli oli tehnyt diaesityksen isästä ja sen lisäksi pari ihmistä muisteli isää ääneen. Taustalla soi isään liittyvää musiikkia.”

Hautauskulttuuri muutoksessa

Pyysin vastaajia vielä kertomaan, miten ulkopuolisen muistopuheen pitäjän puuttuminen vaikuttaa tilaisuuteen. Heidän mielestään se ei juuri vaikuta. Jos väkeä on paljon, eikä omaisissa tai läheisissä ole esiintymiseen ja tilanteen johtamiseen pystyviä, niin silloin tarvitaan ulkopuolista apua.

Erään vastaajan mukaan oman väen kesken pidettyjen hautajaisten tunnelma oli vapaampi, kun paikalla ei ollut ulkopuolisia. Tunnelma ei ollut ”haudanvakava”, koska tilaisuus oli enemmän epävirallinen, joten joustoa löytyi ja mahdollisuus vaikuttaa itse tilaisuuden kulkuun.

Suomalainen hautauskulttuuri on muutoksessa. Vainajan tuhkien sirottelu luontoon on lisääntynyt voimakkaasti ja hautajaisten koko on pienentynyt. Niinpä pienen saattoväen kesken vainajan saattotilaisuuskin onnistuu omin voimin. Pääasia on, että uskontokuntiin kuulumaton vainaja haudataan uskonnottomin menoin.

Erään vastaajan mukaan hautajaisten tunnelma ei ollut haudanvakava, koska paikalla ei ollut ulkopuolisia ja tilaisuus oli epävirallinen.

